

Egnahemsviken

- ett gestaltungsforslag för båt, bad och naturupplevelser av Annika Lundwall

Innehåll:

Inledning	s.4
Syfte	s.4
Problemformulering	s.4
Mål	s.4
Metod	s.4
Bakgrund	s.5
Lagen om strandskydd	s.5
Analys	s.6
Programskiss	s.8
Gestaltningförslag	s.10
Slutsats	s.14
Reflektion och utvärdering	s.14
Källförteckning	s.15

Kandidatarbeten vid institutionen för stad och land VT 2008

EX0282 Kandidatarbete i landskapsarkitektur på landskapsarkitektprogrammet

© Annika Lundwall

Title in english: Egnahemsviken – a design draft for boating, bathing and experiencing nature

Handledare: Tomas Eriksson, institutionen för stad och land

Examinator: Torbjörn Andersson, institutionen för stad och land

Online publikation of this work: <http://epsilon.slu.se/>

På ön Ramsö i Waxholms skärgård har en konflikt uppstått. Längs Egnahemsvikens strand har det under årens lopp byggts en större mängd bryggor, några med bygglov andra utan. Bryggorna har blivit större och strandzonen mer och mer privatiserad. 2006 anmäldes bryggbyggnationerna i Egnahemsviken till stadsbyggnadskontoret och i februari 2007 belades de bryggor som inte har bygglov med beslut om rivning. En samfällighetsförening bildades och man startade en dialog med stadsbyggnadskontoret för att få dispens från strandskyddet. Kommunen och Länsstyrelsen bedömer att omfattningen på bryggbyggnationerna är av den omfattningen att de utgör en småbåtshamn.

För de boende på Ramsö är det viktigt att det finns en plats att ha sin båt på, bada och träffas vid. Många går ned på sin brygga och sitter där hela dagen under sommaren. Brygglivet är en stor del av boendet på ön men det borde vara till för alla inte bara dem som var först med att ta sig en plats. Det är också viktigt att strandzonen får möjlighet att fortsätta vara den artrika biotop den är idag.

Syfte

Jag vill göra en gestaltning av en gemensam brygg- och badplats och ta med det vassområde som ligger i anslutning till platsen och ständigt naggas i kanten. Min förhoppning är att med detta förslag kunna visa på en alternativ lösning. En lösning som skulle kunna komma att gagna de gemensamma intressena, öka förståelsen för den omgivande naturen och miljön och stärka sammanhållningen på Ramsö.

Problemformulering

Genom litteraturstudier, intervjuer med boende på Ramsö samt gestaltning av strandkanten skapa en för människor och naturmiljö på alla vis hållbar lösning.

Mål

Ett gestaltningsförslag som visar på hur man skulle kunna lösa situationen så att alla får plats och ekologin bevaras.

Metod

Arbetsprocessen började med att formulera ett arbetsprogram som sedan lämnades in till handledaren för godkännande. Nästa steg var litteraturstudier, intervjuer, inventering och analys samt dokumentation. Skisserna gjordes i plan, perspektiv och sektion. Presentationsarbetet gjordes både för hand och digitalt.

© Lantmäteriverket Gävle 2008. Medgivande I 2008/1117.

En gemensam båtplats på Ramsöberg.

Blommande slån och vitsippor i ängskanten på Ramsöbergs allmänning.

Ramsö är en liten ö som ligger strax utanför Vaxholm i Stockholms mellanskärgård ön har ett 50-tal fastboende och ett par hundra fritidsboende. För att ta sig till Ramsö åker man Vaxholmsbåt eller egen båt. Eftersom det inte går någon bilfärja finns det heller ingen biltrafik att tala om, istället transporterar man sig till fots, på cykel, flakmoped eller fyrhjuling. Det sker endast enstaka transporter med bil, lastbil eller traktor. Det finns ingen affär, post eller annan service på ön utan man uträttar sina ärenden i Vaxholm. Landskapet är typiskt sprickdalslandskap med omväxlande branta bergiga partier och flacka ängsmarker. På de högre bergiga partierna växer blandskog med betoning på barr medan det på de gamla ängsmarkerna växer ek och i strandzonerna al och björk. Ett vägnät går runt hela ön och är ca 6 km långt. Det finns en större allmänning på Ramsöberg med fotbollsplan och badplats samt några mindre allmänningar på Ramsös norrsida. I övrigt består ön av tomtmark.

Lagen om strandskydd

Strandskyddet är ett generellt skydd och gäller på samma sätt i hela landet.

Det skyddade området är normalt 100 meter från strandkanten såväl på land som i vattenområdet och inkluderar även undervattensmiljön. Länsstyrelsen kan under vissa förutsättningar utvidga

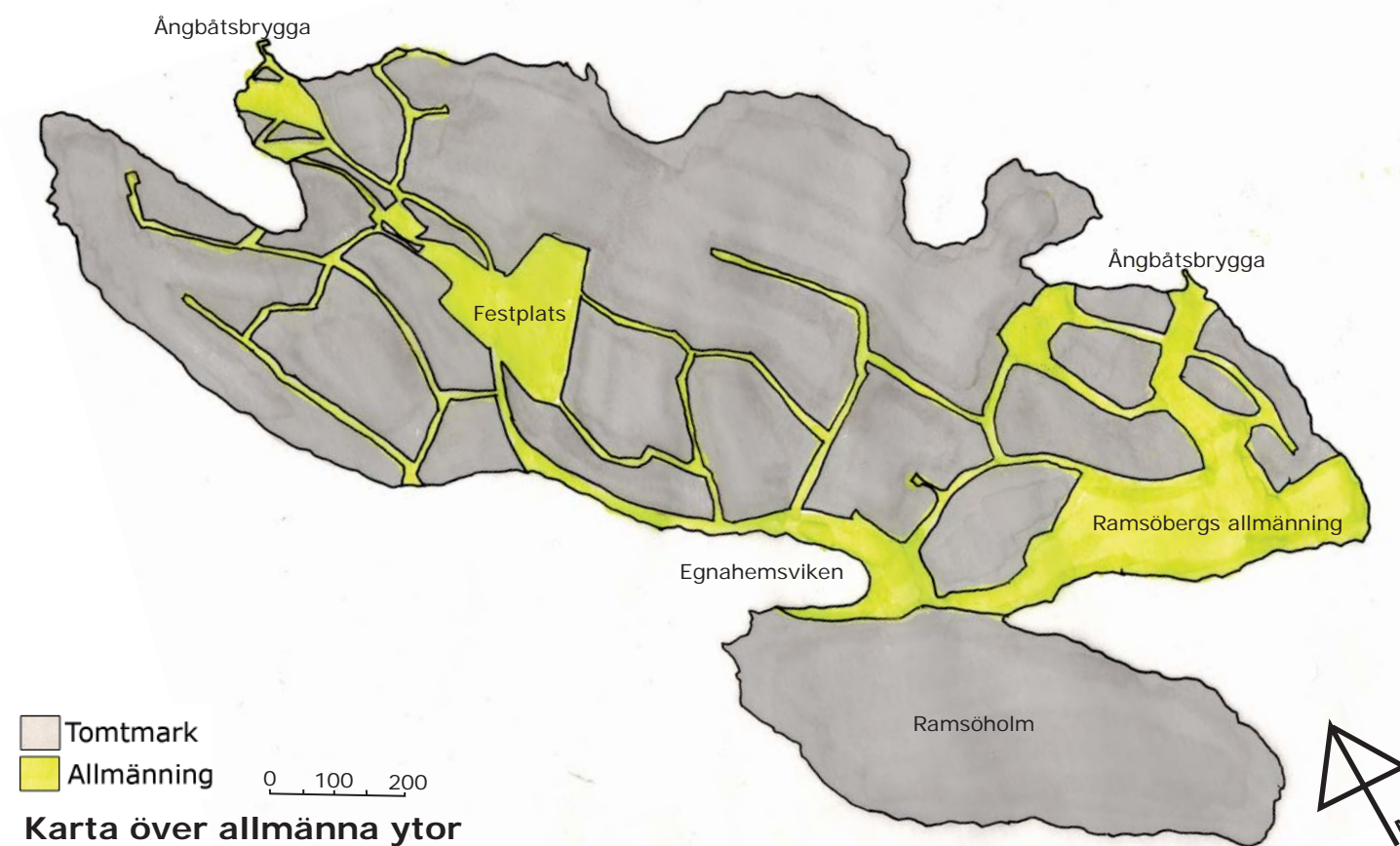
eller upphäva strandskyddet. En utvidgning kan göras upp till 300 meter om det behövs för att tillgodose strandskyddets syften. Strandskyddet kan i vissa fall upphävas för ett område som uppenbart saknar betydelse för strandskyddet. Strandskydd innebär förbud att vidta en rad åtgärder inom det skyddade området. Inom strandskyddat område är det inte tillåtet att

- bygga nytt eller ändra befintliga byggnader så att de kan användas till något annat ändamål,
- gräva eller förbereda för byggnationer,
- utföra anläggningar eller anordningar som hindrar eller försvårar för allmänheten att

beträda ett område som annars är tillgängligt enligt allemansrätten. Ingreppen får heller inte väsentligt försämra livsvillkoren för djur och växter. Exempel på sådant kan vara båthamnar, bryggor, parkeringsplatser, golfbanor, att fälla träd eller gödsla.

(Naturvårdsverket, Våra stränder och bestämmelser om strandskydd, isbn 620-8003-9.pdf).

Syftet med strandskyddet är att trygga förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv, samt att bevara goda livsmiljöer på land och i vatten för växt- och djurlivet (Länsstyrelsen i Stockholmslän, 2008.04.17, hemsida http://www.ab.lst.se/templates/InformationPage___3646.asp).

Karta över allmänna ytor

Landskapsanalys

Strandpromenaden längs Ramsös sydsida är ett frekvent använt promenad- och transportstråk. Promenader är en stor del av rekreationen på Ramsö och då ön är liten används de promenadstråk som finns flitigt. Grusvägen som löper längs stranden är avpassad för trafik och är därför 3m bred och kantad av ett lågt vägräcke.

a) På strandpromenadens västra sida är rummet kring vägen slutet. Marken sluttar ned mot vattnet. Mellan vägen och vattenkanten växer en dunge alar som separerar vägen från det öppna rummet i viken. Stranden här har mjukbotten och är beväxt med vass. Vägen delar sig och ena delen leder rakt ned i vattnet. Det är en påfart till vintervägen som plogas upp de vintrar isen blir tillräckligt tjock. Två långa bryggor sträcker sig ut i vattnet. Området kring bryggorna känns privat, det separeras från de andra bryggorna längs vägen av vassen och aldungen. En anlagd grusgång och sittmöbler bidrar till det privata intrycket.

b) I nästa område öppnar sig promenaden mot vattnet men sluter sig mot land. Vägen är insprängd i berget som reser sig ca 10 meter rakt upp. Strandkanten består av den av sprängsten uppbyggda vägbanken. Här är vegetationen i stort sett obefintlig och ger inget insynsskydd för de som solar och badar vid bryggorna som är glest utplacerade. Här är bryggorna korta eftersom Det är djupt nära strandkanten. Det hela ger ett kallt intryck.

c) När marken blir flackare sluter sig åter rummet kring vägen. Stranden och bryggorna separeras från vägen med en tunn trädråd av ask, al och enstaka sälg. Här har strandkanten grävts ur av vågorna från Waxholmsbåten som tagit med sig stora delar av vägbanken med risk för att vägen tillslut ger med sig och faller ned. Det finns ingen strandkant att tala om men det är grunt vatten från kanten och några meter ut.

Strandpromenaden fotad åt väst

Strandkanten har gröpts ur av vågorna

d) När marken planar ut ytterligare bryts vågorna tidigare och stranden klarar sig bättre mot vågslag. Här är det strand i ordets rätta mening. Längs vägkanten växer ask, björk, sälg, nyponrosor och en del låga örter och gräs, som följer med marken när den terrasserar sig ned mot vattnet där det avslutar i sandstrand. Här har bryggpopulationen ökat i intensitet. Det är tätt mellan bryggorna och vissa har till och med byggts ihop med verandor. Man uppfattar inte ens var strandlinjen går när man promenerar förbi. På norrsidan om vägen finns ett litet område med orkidéer.

e) Vägen lämnar strandkanten och drar sig in mot land. Landskapet öppnar sig mot vattnet, de gamla ängsmarkerna är obebyggda. Husen ligger i bakkant på tomterna som vetter ut mot ängarna vilket ytterligare bidrar till det öppna landskapet.

f) Ett större våtmarksområde breder ut sig i den gamla kanalen mellan Ramsö och Ramsöholm som grundats upp i och med landhöjningen. Det är vass i vikarna och alsumpskog i mitten. Vassen inhyser ett stort antal fågel och djurarter som har sina boplatser och/eller födosök här. Alsumpskog är en av Sveriges både art- och individrikaste biotoper. Den utgör numera endast ett lite del av landskapet, många sumpskogar har försvunnit då de avverksats, dikats ur eller odlats upp. (Bolund, 1985). Området leder vidare till Ramsöbergs allmänning ett naturområde som ligger längs Ramsöbergs sydöstra strand.

g) Vid vägknuten ligger en liten utfylld gräsplätt mitt i våtmarken. Den kommer sig av att entreprenören dumpade jordmassor här när elkablar till områdets hus grävdes ned. Den har någon gång använts för majbrador eller lokala fester men står nu för det mesta oanvänd. (Intervju Elsegerd Wikholm fritidsboende på Ramsö, 2008.04.22)

Ansamlingen av bryggor längs östra stranden.

Alsumpskogen

Ångbåtsbrygga 500m

A3
1:2000

Programskiss

Det sydliga läget och den varierande karaktären gör strandpromenaden behaglig och omväxlande. För att utnyttja de olika karaktärernas individuella värden delas promenaden in i fyra delar. Jag vill med mitt förslag ta vara på Ramsös viktiga båt och bryggliv, göra det tillgängligt för alla utan att förlora de nödvändiga privata zonerna. Jag vill att man skall kunna gå nära vattnet hela vägen från vintervägspåfarten till gräsplätten efter korsningen och därigenom bilda ett extra fint promenadstråk att variera den dagliga motionen med.

Punschbryggan – Det avskiljda läget kommer till sin rätt med en finbrygga ute på vattnet där man kan sitta lite enskilt och prata eller bara titta ut över vattnet.

Bryggpromenad med bad och båtplatser – Egnahemsviken inhyser idag så många båtar att den räknas som småbåtshamn. Mitt förslag är att man samlar ihop alla båtplatser längs den del av stranden där de gör minst skada. Längs den västra delen av stranden går vägbanken hela vägen ned i vattnet och i mittendelen är strandkanten så urgröpt av vågorna att vägen är på väg att rasa ned och behöver därför repareras och skyddas. En enda långsträckt brygga som löper längs hela strandkanten gör det möjligt att komma ännu närmare vattnet och båtarna under promenaden. För dem som trivs bäst med att bada och sola på bryggan finns särskilt ämnade badplatser. Om bryggans fylls med folk och liv känns den inte så industriell som en ren småbåtshamn kan kännas.

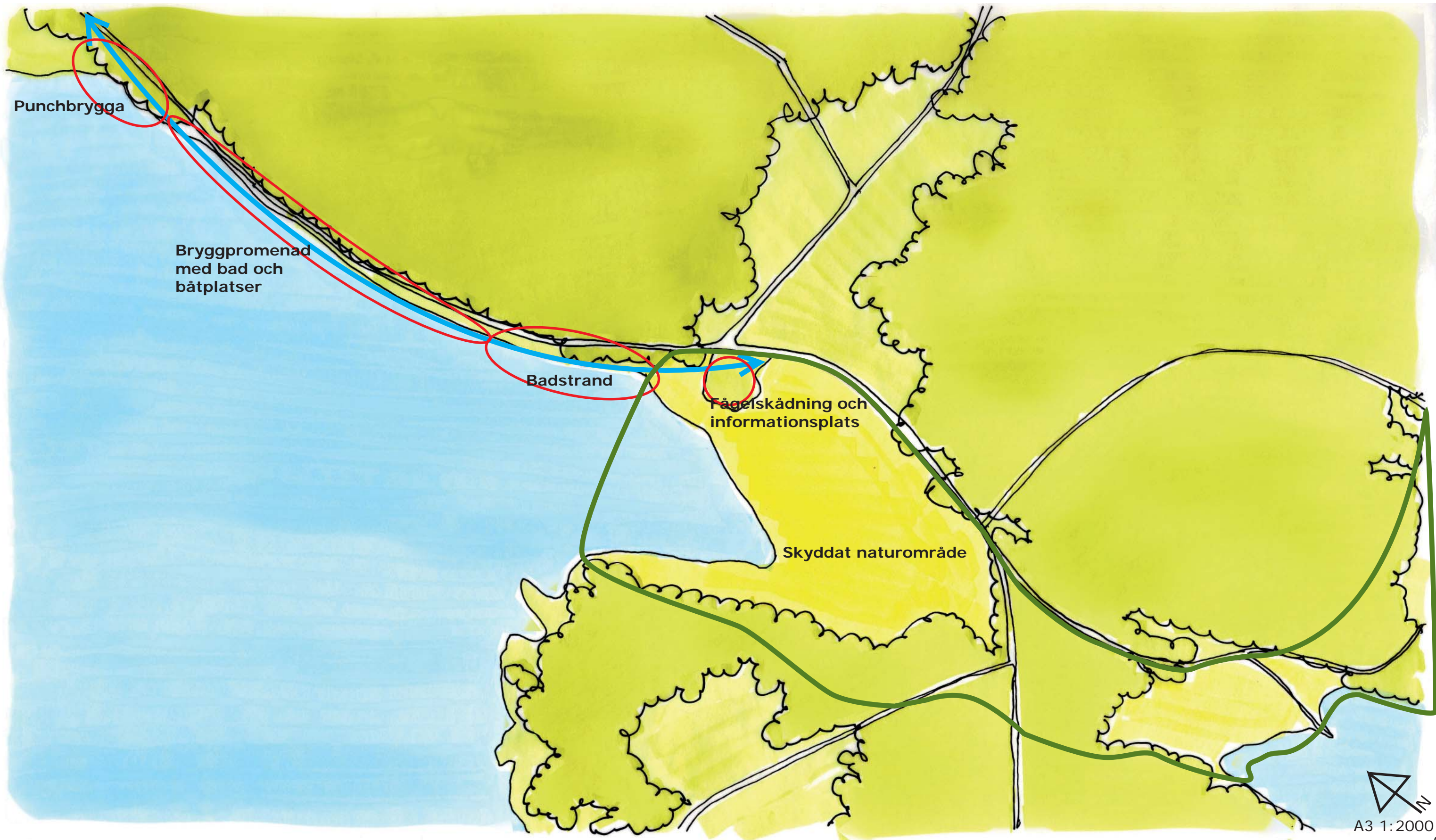
Badstrand – Här finns en av öns få naturliga sandstränder, sydvänd och separerad från vägen av en tunn ridå av träd och buskage skulle den kunna bli Ramsös bästa badplats.

Skyddsområde - För många är en stor anledning till att bo i skärgården att komma nära naturen samtidigt som man med sitt skärgårdsliv bit för bit raderar ut det växt och djurliv som finns. Här har

Ramsö ett stort skyddsvärt område. Tillsammans med den allmänning som löper längs den sydöstra delen av stranden (Ramsöberg) finns möjligheten att bilda ett stort sammanhängande våtmarksområde. Att belägga området med extra skydd skulle göra det tydligt att man inte får göra ingrepp som t ex röja undan vass och annan vegetation som är viktig för artrikedomen i området.

Fågeltorn och informationsplats – Mitt förslag är att man på den outnyttjade gräsplätten intill våtmarksområdet placerar ett fågeltorn och informationstavla, för att öka förståelsen för hur värdefullt våtmarksområdet är. Djurlivet bör inte störas under sommarhalvåret när de har ungar och ett fågeltorn det bästa alternativet att komma nära naturen utan att störa eftersom man då kan betrakta djuren på avstånd (Bolund, 1985). En sittgrupp möjliggör en fika paus efter fågelskådandet.

Punchbrygga

Bryggpromenad
med bad och
båtplatser

Badstrand

Fågelskådning och
informationsplats

Skyddat naturområde

Gestaltningförslag

När **karaktären på landskapet** ändrar sig gör också karaktären på bryggan det. Träden hänger över vattnet och för att man skall kunna passera smidigt behöver bryggan vara bredare här.

Sittplatser - finns utplacerade längs med bryggan för kontemplation eller bara för att ha någonstans att sitta medan man väntar.

Bryggpromenaden - en stig leder från vintervägspåfarten upp en längre brygga/träkaj som löper längs stranden.

Badhytter - ger en möjlighet att få byta om ostört, fungerar som insynskydd från vägen för solbadare och bidrar med karaktär från kurrortstider.

Punschbryggan - en lång bryggång som leder igenom vassen ut på en större lusthus betonad brygga med sittplatser.

Nedsänkta badplatser gör att man kommer närmare vattnet samtidigt som man separeras något från gångstråket. De långa sidorna skyddar badarna från båtar och ger möjligheten att springa ut och hoppa i vattnet för den som så önskar.

Småbåtshamnen rymmer ca 80 båtar. Det är 190 löpmeter ren båtplats yta, vilket ger cirka 30 mindre båtplatser och 50 större båtplatser.

A-A 1:200

12 m

10,5 m

1,5

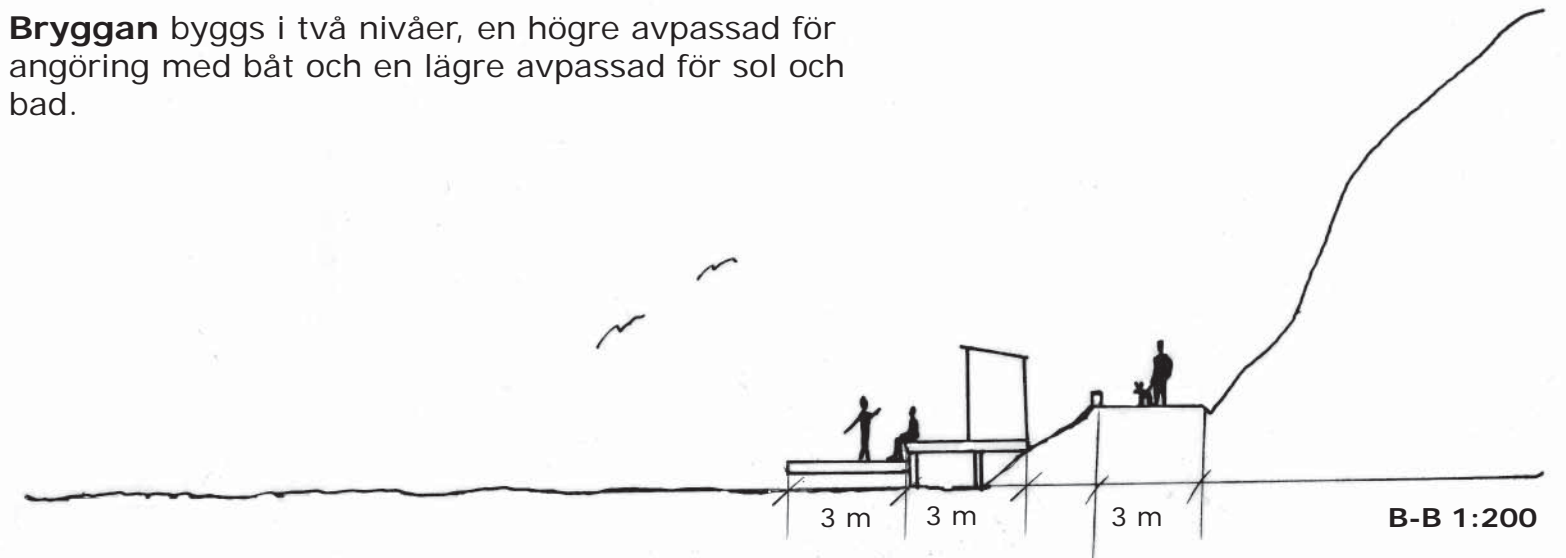

Bryggans inre kant följer strandens i inbuktningarna bildas naturliga rum där man kan sitta och läsa eller titta på sina barn som badar i närheten.

På gräsplätten placeras ett fågeltorn med utsikt över viken, en tavla med information om vilka djur och växter man kan förväntas se här och ett fika bord att picknicken vid efter fågelskådandet. En plantering av höga buskar kamouflerar fågelskådandet. Gråvide eller slån som naturligt växer i området passar bra.

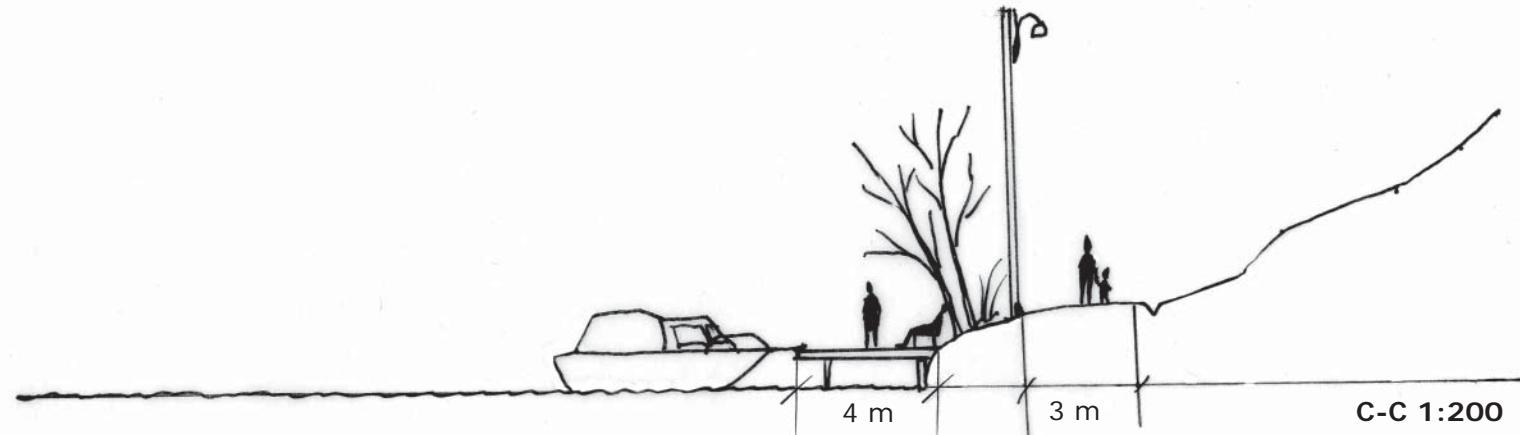
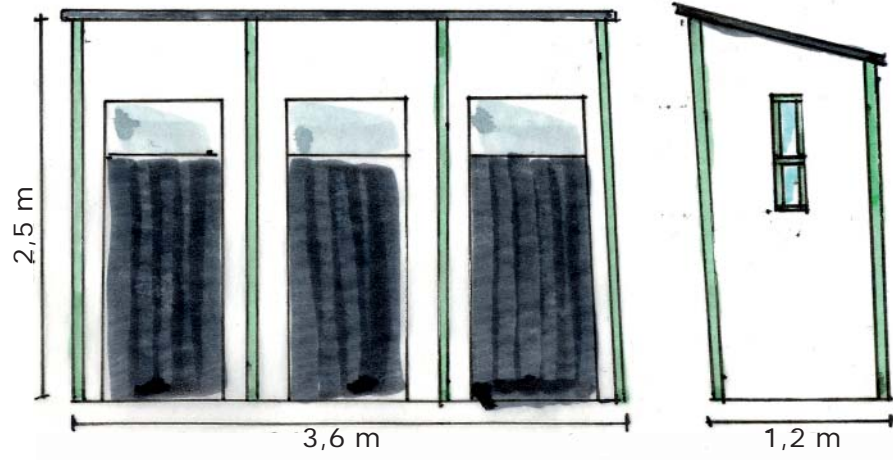

Bryggan byggs i två nivåer, en högre avpassad för angröning med båt och en lägre avpassad för sol och bad.

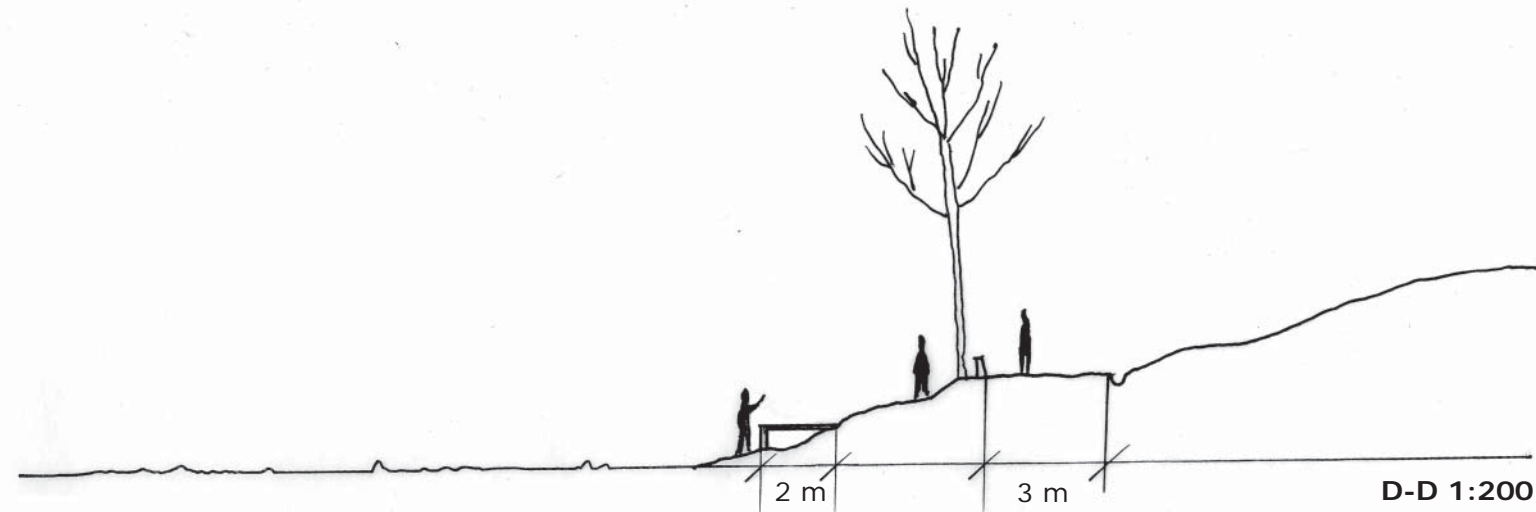

Bryggpromenaden skall vara en plats för liv och möten. Inspirationen har hämtats från småbåtshamnar på västkusten så väl som i stockholmsskärgård där det är vanligt med bodar på eller i direkt anslutning till bryggorna.

Badhytter i kallbadhusstil.

Landskapets karaktär formar promenaden, bryggan avpassas efter strandlinjen.

Landbryggorna är utströdda längs strandkanten och skapar små privata platser i det allmänna.

Epilog

Slutsats

Förslaget lägger tonvikten på promenadstråket och det gemensamma ytorna. En svårighet har varit att behålla den privata zonen som många önskar för sol och bad. Här har den privata zonen fått stryka på foten lite för de gemensamma intressena. Min förhoppning är att man genom att lära känna sina grannar har ett mindre behov av en privat del av stranden och att den istället kan bli en plats att mötas på.

Reflektion och utvärdering

Eftersom jag till viss del är uppväxt på Ramsö och spenderat många somrar på en av de bryggor som ligger i Egnahemsviken har det varit omöjligt att hålla en objektiv inställning till arbetet. Jag har i mesta möjliga mån försökt hålla avstånd till mina egna romantiserade minnen från barndomen men det har ibland varit svårt att skilja på om jag ser saker med mina landskaparögon eller om jag ser dem med mina sommarbarnsögon. Jag har dödat många "darlings" under processen kanske fler än vad jag skulle ha gjort om jag inte kände stranden sedan innan.

Inspiration kan komma i från välkända platser som Vassparken i Hammarbysjöstad...

Källförteckning

Litteratur:

Jerling L och Nordin U (2007): *Bland skötar, kobbar och kor : Stockholms skärgård - uppkomst och utveckling*, Stockholm: Formas

Larsson T, Söderholm S och Wallentinus HG (2007): *Angarnssjöängen : våtmark i förändring : fågelliv och restaureringar 1978-2005*, Stockholm: Länsstyrelsen i Stockholms län

Bolund L (1985): *Hotet mot våra våtmarker*, Stockholm: Rabén & Sjögren

Naturvårdsverket (2002), *Våra stränder och bestämmelser om strandskydd*, isbn 620-8003-9.pdf, Stockholm: Citat Media Produktion AB

Internet:

Stockholms länslandsting, hemsida, [online], 2008.04.17, http://www.ab.lst.se/templates/InformationPage___3646.asp

Kartmaterial:

Lantmäteriverket, Digitala kartbiblioteket
Ramsö samfällighetsförening, www.ramsö.nu

Foto:

Annika Lundwall

eller mindre kända platser som småbåtshamnen vid Flottsundsbron i Uppsala.